

2. «Εκείνα **τα** χρόνια, **τα** ξαναχρησιμοποιούσαν όλα πολλές φορές».

► Προσέξτε στην παραπάνω πρόταση του κειμένου τη λέξη **τα**:

- Τι μέρος του λόγου είναι η λέξη **τα** πριν από το ουσιαστικό χρόνια;

.....

- Τι μέρος του λόγου είναι η λέξη **τα** πριν από το ρήμα ξαναχρησιμοποιούσαν;

.....

► Πώς μπορούμε να ξεχωρίσουμε τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών **το, του, τον, τη(ν), της, τις, τα**, από τα αντίστοιχα οριστικά άρθρα;

Τα άρθρα μπαίνουν μπροστά από ονόματα, ενώ οι αντωνυμίες μπαίνουν μπροστά ή μετά από τα ρήματα.

3. Αντιγράψτε από το κείμενο ποια πράγματα λέμε μιας χρήσης.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Σήμερα έχουμε ένα σωρό πράγματα που είναι φτιαγμένα ειδικά για να **τα** πετάμε στα σκουπίδια, αφού **τα** χρησιμοποιήσουμε μονάχα μια φορά.

► Μπορείτε να βρείτε σε ποια λέξη αναφέρονται οι χρωματισμένες λέξεις;

Πολλές φορές, για να μην επαναλάβουμε ένα όνομα που έχουμε πει ή γράψει προηγουμένως, χρησιμοποιούμε τον αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας.

► Κάντε το ίδιο και στις παρακάτω προτάσεις:

- ❁ Πετάμε τους θησαυρούς της Γης σαν να ήταν σκουπίδια, ενώ θα μπορούσαμε να **τους** ξαναχρησιμοποιήσουμε.
- ❁ Οι σημερινές σακούλες είναι πλαστικές. Αφού **τις** χρησιμοποιήσουμε, **τις** πετάμε στα σκουπίδια.
- ❁ Σκεπάσαμε το φαγητό με αλουμινόχαρτο για να **το** διατηρήσουμε ζεστό.

5. Βρείτε στις παρακάτω προτάσεις του κειμένου τα **υποκείμενα** των ρημάτων και υπογραμμίστε τα.

«Παλιά, οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν μαντίλια από πανί».

«Το αλουμινόχαρτο, οι πλαστικές βακούλες, οι χαρτοβακούλες, το πλαστικό περιτύλιγμα, δεινούνται «μιας χρήσης».

- Τι παρατηρείτε;

Απλή είναι η πρόταση που έχει

- μόνο ένα ρήμα π.χ. Παίζω.
- ένα ρήμα και το υποκείμενό του π.χ. Η Χριστίνα παίζει.
- ένα ρήμα, το υποκείμενό του και το αντικείμενό του π.χ. Η Χριστίνα παίζει κουτσό.
- ένα ρήμα, το υποκείμενό του και το κατηγορούμενο π.χ. Η Χριστίνα είναι χαμογελαστή.

Σύνθετη είναι η πρόταση που έχει ένα ρήμα και περισσότερα από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα τα οποία χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα ή συνδέονται με το σύνδεσμο «και» π.χ. Η Χριστίνα και η Όλγα παίζουν κρυφτό.

- Συμπληρώστε μέσα στο κουτάκι **Α** για κάθε απλή πρόταση και **Σ** για κάθε σύνθετη:

- ✿ Το χαρτί ανακυκλώνεται όχι μόνο μια αλλά πολλές φορές.
- ✿ Τα πλαστικά προϊόντα είναι φτηνά, ανθεκτικά, πολύχρωμα και εύκολα στο καθάρισμα.
- ✿ Ένα εργοστάσιο ανακύκλωσης επεξεργάζεται γυάλινα μπουκάλια, φιάλες και δοχεία.
- ✿ Όλοι οι κάτοικοι του δήμου συμμετέχουν στο πρόγραμμα ανακύκλωσης.
- ✿ Το χαρτί, το μέταλλο, το πλαστικό και το γυαλί ανακυκλώνονται.

6. Στα παλιά χρόνια, όταν οι παππούδες και οι γιαγιάδες ήταν παιδιά, **χρησιμο-ποιούσαν** πετσέτες και μαντίλια από πανί.

Το ρήμα *χρησιμοποιώ* είναι σύνθετη λέξη :

α' συνθετικό το επίθετο → **χρήσιμος** και β' συνθετικό το ρήμα → **ποιώ** το οποίο στα αρχαία ελληνικά σημαίνει: κάνω, δημιουργώ, κατασκευάζω.

Θέλετε να δούμε ποιες άλλες λέξεις ανήκουν στην οικογένεια του ρήματος «ποιώ»;

Παράγωγες λέξεις: ποιητής, ποιήτρια, ποίηση, ποίημα

Σύνθετες λέξεις που λήγουν σε:

-ποιος → νθοποιός, αρτοποιός, υποδηματοποιός, επιπλοποιός, φαρμακοποιός

-ποιείο → επιπλοποιείο, αρτοποιείο, υποδηματοποιείο

και -ποιητος → χειροποιήτος, αχρησιμοποίητος

Συμπληρώστε τα κενά στις προτάσεις χρησιμοποιώντας σύνθετες λέξεις του ρήματος «ποιώ» που υπάρχουν στον παραπάνω πίνακα.

- ❁ Οι συμβουλές του ..... για το πώς θα πάρουμε την αντιβίωση ήταν πολύτιμες.
- ❁ Τα κουλουράκια που πήραμε από το ..... του κυρ-Σπύρου μάς άρεσαν πάρα πολύ.
- ❁ Τα περσικά ..... χαλιά είναι τα πιο ακριβά στον κόσμο.

Σκουπίδια στη θάλασσα

Σκουπίδια που ... ταξιδεύουν!

Το νερό των θαλασσών κυκλοφορεί συνεχώς κι έτσι μεταφέρει τα σκουπίδια που ρίχνονται σ' αυτές σε μεγάλες αποστάσεις. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι ακτές ακόμα και των πιο απομακρυσμένων νησιών είναι γεμάτες σκουπίδια.

Τη δεκαετία του 1990 σε μια έρευνα στις παραλίες του ακατοίκητου νησιού Ντούσι, ενός από τα πιο απομονωμένα μέρη του κόσμου, 4.500 χλμ. μακριά από τις ακτές της Νότιας Αμερικής, βρέθηκαν χιλιάδες σκουπίδια, από πλαστικά παιχνίδια μέχρι φιάλες αερίου. Τα σκουπίδια στη θάλασσα δεν είναι μόνο μια πολύ άσχημη εικόνα, αλλά και απειλή για τη θαλάσσια ζωή.

David Burnie, Ο πλανήτης σε κίνδυνο, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2004 (διασκευή)

Εκπαιδευτικό πακέτο, Μεσόγειος θάλασσα, Πηγή ζωής, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2002

Πλαστικά σκουπίδια που βρέθηκαν μέσα στη φωλιά ενός πουλιού. Τα είχε ψαρέψει για να τη φτιάξει με αυτά.

Η θαλάσσια χελώνα και η πλαστική σακούλα

Μια θαλάσσια χελώνα κολυμπάει κάπου στη Μεσόγειο. Βλέπει τον αγαπημένο της μεζέ, μια λαχταριστή τσούχτρα, να επιπλέει στην επιφάνεια. Δυστυχώς, η «τσούχτρα» είναι μια πλαστική σακούλα σαν αυτές που πολλές φορές βλέπουμε πεταμένες στην παραλία. Η χελώνα, όμως, δεν μπορεί να καταλάβει τη διαφορά και αν την καταπιεί κινδυνεύει η ζωή της.

Εκπαιδευτικό πακέτο, Μεσόγειος Θάλασσα, Πηγή ζωής, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2002

1. Συζητήστε στην τάξη πώς μπορείτε να προστατέψετε τα ζώα της θάλασσας και το περιβάλλον που ζούνε.

- ✿ Γιατί τα ζώα της θάλασσας τρώνε σκουπίδια (πλαστικά, καπάκια από κουτιά αναψυκτικών, φελλούς); Τι μπορεί να πάθουν όταν τα φάνε;
- ✿ Πώς νομίζετε ότι βρέθηκε η πλαστική σακούλα στη θάλασσα;
- ✿ Τι μπορείτε να κάνετε ώστε τα ζώα της θάλασσας να μην τρώνε σκουπίδια;
- ✿ Αν ξεχάσετε ένα πλαστικό μπουκάλι στην παραλία, τι μπορεί να συμβεί; Τι μπορεί να συμβεί αν ξεχάσετε μια μπανάνα;

2. Σε ένα περιοδικό διαβάσαμε την παρακάτω είδηση:

Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου

Υπογράφηκε τελικά το Προεδρικό Διάταγμα, σύμφωνα με το οποίο δημιουργείται στη Ζάκυνθο το πρώτο Εθνικό Πάρκο για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας.

Το πάρκο θα είναι μια μοναδική ευκαιρία τόσο για την προστασία της θαλάσσιας ζωής όσο και για μια ανάπτυξη διαφορετικής μορφής της Ζακύνθου.

Περιοδικό Οικονόμος, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, τεύχος 13ο (διασκευή)

- ▮ Διαβάστε στο παρακάτω κείμενο ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες της δημιουργίας ενός τέτοιου πάρκου σε ένα μικρό νησί του Αιγαίου:

Σε ένα μικρό νησί του Αιγαίου έχει γίνει πρόταση από μια περιβαλλοντική οργάνωση να δημιουργηθεί Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο επειδή ο φυσικός πλούτος της γύρω θάλασσας είναι πολύ σημαντικός.

Έτσι, σε κάποιες περιοχές του πάρκου θα απαγορευτεί το ψάρεμα όπως και οποιαδήποτε τουριστική δραστηριότητα. Οι ψαράδες και οι κάτοικοι του νησιού που ασχολούνται με τον τουρισμό (έμποροι τουριστικών ειδών, ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων δωματίων και εσπιατορίων) είναι αναστατωμένοι.

Οι υπεύθυνοι για τη δημιουργία του πάρκου γνωρίζουν ότι, χωρίς τη συνεργασία των κατοίκων, το πάρκο ποτέ δεν θα μπορέσει να λειτουργήσει σωστά.

Εκπαιδευτικό πακέτο, Μεσόγειος Θάλασσα, Πηγή ζωής, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2002 (διασκευή)

- ▮ Συζητήστε στην τάξη ποια μπορεί να είναι τα θετικά και τα αρνητικά αποτελέσματα της δημιουργίας ενός τέτοιου πάρκου στη ζωή αυτού του νησιού. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες:
  - α) στους υπεύθυνους για τη δημιουργία του πάρκου που πρέπει να πείσουν ότι το πάρκο, εκτός από το περιβάλλον, θα ωφελήσει και τους ίδιους τους κατοίκους,
  - β) στους ψαράδες που κατοικούν στο νησί και διαμαρτύρονται ότι θα χάσουν τη δουλειά τους,
  - γ) στους κατοίκους του νησιού που ασχολούνται με τον τουρισμό.

Έχετε δέκα λεπτά χρόνο για να βρείτε σαν ομάδα τα κατάλληλα επιχειρήματα ώστε να πείσετε τους άλλους ότι η άποψή σας είναι η πιο σωστή.

Αξιολογώ τη συζήτηση

Απαντώ στις ερωτήσεις	λίγο	αρκετά	πολύ
Πόσο καλά προετοιμάστηκε η ομάδα σου για τη συζήτηση;			
Είσαι ευχαριστημένος από τις προτάσεις που έκανες στην ομάδα σου;			
Η ομάδα σου πέτυχε να πείσει τους άλλους;			
Ήταν πειστικά τα επιχειρήματα των άλλων ομάδων;			
Ήταν ενδιαφέρουσα η συζήτηση που έγινε μεταξύ των ομάδων;			

Γράψτε σε λίγες γραμμές ποιο ήταν το πιο πειστικό επιχειρήμα.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Αν συμπληρώσετε τα γράμματα που λείπουν στις παρακάτω λέξεις, θα διαβάσετε κάποια από τα προβλήματα που μπορούν να δημιουργήσουν τα σκουπίδια στη θαλάσσια ζωή:

Τα σκουπίδια δεν είναι μόνο μια άσχ__μη εικόνα στ__ς παραλίες αλλά και μια απ__λή για τη θαλάσσια ζ__ή. Το νερό μπορεί να τα μεταφέρει ακόμα και σε πολ__ απομακρ__σμένα μέρ__ που δεν κατ__κούνται_ από ανθρ__πους.

Από τις παρακάτω λέξεις ξεχωρίστε τις λέξεις που έχουν σχέση με το περιβάλλον και γράψτε τις στον κάδο ανακύκλωσης:

κίνδυνος-κινδυνεύω, περιβάλλον-περιβαλλοντικός,-ή,-ό, μόλυνση-μολύνω, ποίημα, ανακοίνωση, προστασία-προστατεύω, βράδυ-βράδια-βραδιάζω, ανακυκλώνω-ανακύκλωση, χρησιμοποιώ, αχρησιμοποίητος,-η,-ο, χειροποίητος,-η, -ο, βιότοπος, θαλάσσιο πάρκο, απειλεί, απειλή

Για να δω τι έμαθα...		Σημειώνω ένα ✓ στο αντίστοιχο κουτάκι	
Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να χρησιμοποιώ ουσιαστικά σε πτώση γενική για να συμπληρώνω άλλα ουσιαστικά μέσα στην πρόταση.			
Να κλίνω σωστά τα προπαροξύτονα αρσενικά ουσιαστικά σε -ος.			
Να βρίσκω ρήματα που παράγονται από ουσιαστικά και επίθετα.			
Να γράφω μια επιστολή σε επίσημο και σε φιλικό ύφος.			
Να ξεχωρίζω τα οριστικά άρθρα από τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών.			
Να διακρίνω τις απλές από τις σύνθετες προτάσεις.			
Να υποστηρίζω την άποψή μου με επιχειρήματα.			

Η Ραλλού σάς προτείνει.

Αυτζής Μερκούριος, *Ουρανοκαμώματα*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.

Εκπαιδευτικό πακέτο, *Μεσόγειος Θάλασσα, Πηγή ζωής*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2002.

Μολυβιάτης Νίκος, *Μαθήματα στο Πράσινο*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 1998.

Πάλμερ Τζ. Σειρά: *Ανακύκλωση*, εκδ. Ερευνητές, Αθήνα, 1990.

Σακελλαρίου Χάρης, *Ο θυμός του Ποσειδώνα*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1991.

Σακκά-Νικολακοπούλου Νίνα, *Χτίζοντας το σχολείο του αύριο*, εκδ. Φυτράκης, Αθήνα, 2004.

Χόλλαντ Μπ. και Λούκας Χ., *Φροντίστε τον πλανήτη μας*, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 1991.

Ψαραύτη Λίτσα, *Ανάσες και ψίθυροι του δάσους*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1984.

David B., *Ο πλανήτης σε κίνδυνο*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2004.

The earthworks group, *50 απλά πράγματα που μπορούν να κάνουν τα παιδιά για να σώσουν τη Γη*, εκδ. «Το ΠΟΝΤΙΚΙ», Αθήνα, 1990, μετάφραση Ρούσσοσ Βρανάς.

www.anakyklosi.idx.g

www.eepf.gr

www.minenv.gr

www.wwf.g

www.archelon.gr

www.ornithologiki.gr

www.ecorec.gr

Ανθολόγιο: Μάνος Κοντολέων, «Το πορτοκάλι και μια πλιαχτίδα»

5

Ενότητα

Ασφαλώς... κυκλοφορώ

Σ' αυτή την ενότητα

- Θα μάθουμε:
  - ▶ Να δίνουμε οδηγίες με διαφορετικούς τρόπους.
  - ▶ Να περιγράψουμε με λεπτομέρειες ένα περιστατικό.
- Θα μάθουμε επίσης:
  - ▶ Με ποιες εγκλίσεις δίνουμε οδηγίες.
  - ▶ Να κλίνουμε ουδέτερα ουσιαστικά σε -μα.
  - ▶ Να φτιάχνουμε τις οικογένειες των λέξεων «δρόμος» και «τροχός».
- Θα γνωρίσουμε:
  - ▶ Τα Πάρκα Κυκλοφοριακής Αγωγής.
  - ▶ Σήματα της Τροχαίας.

... και όλα αυτά μαθαίνοντας να κυκλοφορούμε με ασφάλεια!

Μάθημα Κυκλοφοριακής Αγωγής

Την ιστορία διηγείται ο Νικόλας, μαθητής σε ένα δημοτικό σχολείο στη Γαλλία.

Μερικές φορές, καθώς πηγαίνουμε στο σχολείο, συναντιόμαστε στο δρόμο με πολλούς φίλους και σπάμε πολλή πλάκα. Χαζεύουμε τις βιτρίνες, βάζουμε τρικλοποδιές ο ένας στον άλλο ή ρίχνουμε τις τσάντες των άλλων κάτω. Κάποια στιγμή, όμως, καταλαβαίνουμε πως έχει περάσει η ώρα και τρέχουμε σαν τρελοί για να 'μαστε στην ώρα μας στο σχολείο. Έτσι έγινε και σήμερα το πρωί με τον Αλσέστ, τον Έντ, το Ρούφους και τον Κλοτέρ, που μένουν στη γειτονιά μου.

Τρέχαμε σαν παλαβοί διασχίζοντας το δρόμο, για να προλάβουμε να μπούμε στο σχολείο αφού το κουδούνι είχε ήδη χτυπήσει.

Μετά το διάλειμμα, την τελευταία ώρα του μαθήματος, η δασκάλα μας είπε:

— Παιδιά, δε θα κάνουμε Γραμματική, όπως λέει το πρόγραμμα... γιατί συνέβη κάτι πολύ σοβαρό. Ο τροχονόμος, υπεύθυνος για την κυκλοφορία έξω από το σχολείο μας, μόλις ήρθε κι έκανε παράπονα στον κύριο Διευθυντή. Είπε πως διασχίζατε το δρόμο σαν άγρια θηρία τρέχοντας και κάνοντας παλαβομάρες, βάζοντας έτσι σε κίνδυνο τη ζωή σας. Πρέπει να σας πω πως κι εγώ η ίδια σας έχω δει πολλές φορές να τρέχετε σαν τρελοί στο δρόμο. Έτσι λοιπόν για το καλό σας, ο κύριος Διευθυντής μου ζήτησε να σας κάνω ένα μάθημα Κυκλοφοριακής Αγωγής.

— Μπορεί κάποιος από σας να μου πει τι σημαίνει Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας;

Ο Ανιάν, ο Μεξάν, ο Ιωακείμ, εγώ κι ο Ρούφους σηκώσαμε το χέρι.

— Για λέγε, Μεξάν, είπε η δασκάλα.

— Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας, είπε ο Μεξάν, είναι ένα μικρό βιβλίο που μοιράζουν στις σχολές οδήγησης και πρέπει να το μάθει κανείς απ' έξω, για να πάρει άδεια οδήγησης.

